

себе 22-річний палестинець» [1, с. 149]; «Сьогодні чув повідомлення, що до Землі летить астероїд» [1, с. 222])... Герой розгублений перед таким навалом інформації. Він не знає, як дати раду нескінченним повідомленням, губиться і нервується серед них. Автору не байдуже і тому вона вустами героя закликає: «Люди! Давайте зупинимось і візьмемо новий старт. Бо при таких забігах фініш буде фатальний» [1, с. 149]. Але, здається, ніхто не чує, «людство впевнено йде до своєї катастрофи».

Все разом складає характерну українську матрицю, світ якої населений її жертвами. Він такий узвичаєний, що літераторові залишається хіба виставляти за рангом і позиціонувати його елементи. Мікросюжети тісно пов'язані між собою. Своєю впорядкованою повторюваністю вони вибудовують справжню авторську стратегію. Адже видно, що автор створює такого оповідача, який йому більш підходить для здійснення ідейного задуму.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Костенко Ліна. Записки українського самашедшого. – К.: А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2011. – 416 с.
2. Літературознавчий словник-довідник / За ред. Р.Т.Гром'яка, Ю.І.Коваліва, В.І.Теремка. – К.: Академія, 2007. – 752 с.
3. <http://bukvoid.com.ua/reviews/books/2011/03/02/115420.html>.

Муц С.

Науковий керівник – асист. Сеньовська Н. Л.

ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВ ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ Й ЛІТЕРАТУРИ

*Шкільне патріотичне виховання-
це загартування душі й тіла
для можливих грізних випробувань.
В.Сухомлинський*

Одним із найістотніших показників світогляду та моральності людини є патріотизм. Це могутнє джерело, яке животочить гордістю за матеріальні і духовні досягнення свого народу, Батьківщини і впливається у глибинне бажання зберегти культурне надбання та славетну історію прадідівської землі.

«Виховання у молодого покоління почуття патріотизму, відданості справі зміцнення державності та утвердження себе як гідного і незалежного громадянина є надзвичайно актуальним питанням. Патріотизм на даний час – нагальна потреба і держави, якій необхідно, щоб усі діти стали національно свідомими громадянами-патріотами, здатними забезпечити країні місце в цивілізованому світі; і особистості, яка своєю діяльністю любов'ю до Батьківщини прагне досягти взаємності з метою створення умов для вільного саморозвитку і збереження індивідуальності; і суспільства, яке зацікавлене в тому, щоб саморозвиток людини, становлення її патріотичної самосвідомості здійснювався на моральній основі» [3, ст. 23].

Психолого-педагогічні аспекти патріотичного виховання досліджували Б. Ананьєв, І. Бех, П. Блонський, Г. Ващенко, І. Гальперін, О. Духнович, Г. Костюк, В. Сухомлинський, К. Ушинський, П. Якобсон та інші вчені.

Мета статті – характеризувати специфіку патріотичного виховання школярів на уроках української мови та літератури.

Уроки української мови та літератури – прекрасне підґрунтя для здійснення патріотичного виховання. Недаремно В. Сухомлинський зазначав: «В руках педагога слово є могутнім виховним засобом, яке здатне піднести, звеличити людину в її власних очах, утвердити її патріотичну свідомість і громадянську гідність, на все життя відкрити в її серці невичерпні й вічні джерела любові до своїх предків» [4, ст. 2].

У навчальному процесі вчитель шукає шляхи і засоби глибокого засвоєння програмового матеріалу та формування в учнів високої національної свідомості, акцентує увагу на краєзнавчому матеріалі як складової національного виховання школярів. Відомо, що патріотизм починається з любові до батьківської хати, до колискової, яку співала мама, до сім'ї, родини, до рідної мови і народної пісні. Саме це формує поняття «малої батьківщини». І тільки

уже пізніше приходиться усвідомлення себе сином чи донькою великої Батьківщини – України, гордості за її славне минуле і розуміння того, що треба навчатися, працювати для її майбутнього. Розуміючи це, у процесі викладання української мови та літератури учитель має використовувати всі можливості, щоб ознайомити учнів із широким спектром патріотичних мотивів та кольорів.

Саме твори, які вивчають на уроках української літератури, є надзвичайно ефективним засобом патріотичного виховання учнів, формування у них любові до Батьківщини, рідної мови, повагу до славних синів і дочок України, відповідальність кожного за долю нації. «Адже художню літературу сприймають як першооснову духовного та соціального розвитку суспільства. Цю істину підтверджено всім ходом розвитку людської цивілізації. Художня література спонукає шкільну молодь захоплюватися красою й самобутнім багатством рідної землі, національно-визвольною боротьбою українців, їхнім славетним минулим» [1, ст. 2].

Творчі зусилля кожного вчителя-словесника мають бути спрямовані на те, щоб підвищити виховний рівень сучасного уроку та його творчий потенціал, створити оптимальні можливості для розвитку самостійного творчого мислення. Патріотичне виховання має здійснюватись на основі проблемного вивчення текстів, де домінантою є настанови до національного відродження. Щоб художні твори посіли належне місце у формуванні складників вихованості патріотичних почуттів, на уроках необхідно моделювати ситуації, які сприятимуть розумінню школярами суспільно-політичних явищ, змальованих у них. Через мистецтво слова пробуджувати національну свідомість, протидіяти русифікації та асимілятивним процесам, які зсередини розкладають націю.

У своїй педагогічній діяльності філолог повинен звертатися до документальних матеріалів та художніх творів про рідний край. Вдало підібрані вірші, цитати, історичні дані, уривок, епіграф загострюють увагу школярів, виробляють прагнення дізнатися більше про певну подію чи факт, допомагають зрозуміти, що спонукало авторів звертатися до них, активізують емоційну складову навчання. Зокрема, на уроках української мови, аби наголосити на значущості рідного слова, варто підбирати тексти відповідної тематики, писати перекази та диктанти про справжніх патріотів держави. Такий акцент потрібно робити і на виховних заходах, проводити літературні вечори, вшанування патріотів-земляків, тим самим плачучи і в підростаючому поколінні подібні риси. «Можна використовувати традиційні методи: бесіди, лекції, різні форми роботи з тематичними книгами, періодичною пресою, пошуково-дослідницьку роботу. Для старшокласників привабливими є дискусії, коли вони можуть посперечатися з товаришами й учителем, для цього найкращою є нова форма роботи – ток-шоу» [2, ст. 20].

Аби учні усвідомлювали себе частиною своєї Батьківщини, варто проводити свята, на яких діти розповідали б історію свого родоводу, про цікаві події, факти, підготували сімейний альбом. На уроках української мови необхідно звертати увагу на вивчення українського побуту, демонструвати старовинні речі, наводити приклади творів у яких вони були присутні, спостерігати чи змінив плин часу їх призначення. Також варто знайомити дітей із народною творчістю про родинні та народні стосунки на тлі історичного розвитку соціальних умов через приказки, прислів'я, промовки, думи, балади та народні оповідання; розширювати знання про національний одяг, його символічні елементи.

Отже, головною метою патріотичного виховання на уроках української мови та літератури є набуття молодим поколінням соціального досвіду, успадкування ним духовних багатств українського народу через призму мовних систем і заходів, літературних подій і художніх творів, які формують в молодих людях якості гідного громадянина України та доброго нащадка свого народу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Жадан Н. М. Виховуємо патріотів художнім словом/Н.М.Жадан//Вивчаємо українську мову і літературу : Науково-методичний журнал. –Х., 2012.– № 15.– С. 2–5.
2. Малик Н. Г. Нові форми та методи проведення уроків патріотичного виховання/Н.Г.Малик//Класному керівнику. Усе для роботи : Науково-методичний журнал.–Х., 2011 – № 8.–С. 20–21.

3. Програма патріотичного виховання дітей та учнівської молоді / І. Бех, К. Чорна // Світ виховання: Часопис для вчителів, батьків, дітей. – К., 2007. – №1. – С.23–38. – Теорія і методологія виховання.
4. Сухомлинський В. О. Слово рідної мови / В. О. Сухомлинський // Укр. мова і літ. в школі. – 1968. – 12 груд. – С. 1–10.

Панчук В.

Науковий керівник – асист. Сеньовська Н. Л.

МЕТОДИ ВИХОВАННЯ В «ШКОЛІ РАДОСТІ» В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО ТА В «ШКОЛІ ЖИТТЯ» Ш. О. АМОНАШВІЛІ

В умовах сучасного динамічного інформатизованого суспільства особливо актуальною стає проблема вибору таких методів навчання і виховання, які дали б можливість сформувати людину, здатну оперативно вирішувати якнайрізноманітніші проблеми і, водночас, високоморальну й гуманну. Саме цим питанням були присвячені педагогічні пошуки В. О. Сухомлинського та Ш. О. Амонашвілі. Тому їхня педагогічна актуальна й сьогодні.

Мета статті – порівняти методи виховання, які застосовували у своїй педагогічній діяльності педагоги-гуманісти В. О. Сухомлинський та Ш. О. Амонашвілі.

Василь Олександрович Сухомлинський – український педагог, публіцист, письменник, член-кореспондент Академії Педагогічних Наук РСФСР (з 1957 р.) і Академії Педагогічних Наук СРСР (з 1968 р.). На педагогічній роботі з 1937 р., автор близько 30 книг і понад 500 статей (рос. й укр. мовами), присвячених вихованню і навчанню молоді, педагогізації батьків, методиці викладання мови і літератури в середніх школах та ін.. Найважливіші праці: «Виховання колективізму у школяра», «Вірте в людину», «Праця і моральне виховання», «Виховання особистості в радянській школі», «Моральні заповіді дитинства і юності», «Серце віддаю дітям», «Павліська середня школа», «Жива вода криниці», «Народження громадянина» та ін.

Шалва Олександрович Амонашвілі – грузинський педагог, доктор психологічних наук, професор, академік РАО, почесний академік багатьох університетів, викладач Московського будинку вчителя. Очолює дім Шалви Амонашвілі, із 1998 року працює завідуючим лабораторією гуманної педагогіки в Московському міському педагогічному університеті. Є автором праць з проблем ролі оцінки у педагогічному процесі, гуманістичного підходу у вихованні, перекладених багатьма мовами світу: «Навчання», «Оцінка», «Відмітка», «Здрастуйте, діти», «Як живе, діти?», «В школу з шести років», «Школа життя» та ін..

І «Школа радості» В. Сухомлинського, і «Школа життя» Ш. Амонашвілі пронизані любов'ю до дітей, прагненням допомогти у формуванні їхніх гармонійних гуманних особистостей: «дитина може все – вчитель повинен вірити у це і не заперечувати цього» [2, ст. 13]; «щоб стати справжнім вихователем дітей, треба віддати їм своє серце» [2, ст. 14].

Праця В. Сухомлинського «Серце віддаю дітям» – це наслідок майже 33-річних педагогічних спостережень і дослідів. «Суть керівництва сучасною школою полягає в тому, щоб у найважчій справі виховання на очах учителів створювався, визрівав і утверджувався кращий досвід, який втілює в собі передові педагогічні ідеї» [2, ст. 12]. Цитуючи О. Амонашвілі, «Школа – це скелясті, важкі, що вимагають сили волі, старанності, відданості, сходинки сходів сходження, піднесення душі. А носієм скелі є вчитель, тобто вчитель і є школа, школа в ньому, а не поза ним» [1, ст. 11]. Таким чином, обоє видатних педагогів наголошують, що значення школи та вчителя у формуванні людської особистості дуже значне. Саме там учні повинні поставити собі питання «Для чого ми живемо?» і частково отримати на нього відповідь.

В. Сухомлинський наголошував на необхідності співпраці між школою та сім'єю дитини. Адже, щоб добре навчити, потрібно не лише пізнавати учнів, але й вивчати родини. «Дитина – дзеркало морального життя батьків» [2, ст. 28]. Ш. Амонашвілі зазначав, що від народження маленька людина є невід'ємною частиною світу, тому потрібно допомагати їй відкрити світ, щоб він ставав у гарних барвах перед очима дитини. Важливо також враховувати потреби і можливості маляка. Якщо виходити із внутрішньої психології дітей, то можна дійти висновку, що дитячі пристрасті складаються з трьох аспектів: пристрастей до розвитку, до дорослішання, до свободи. Тому від природи маленька людина хоче, щоб її навчали та виховували. І мудрий учитель обов'язково скористається цим бажанням, аби